

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

**ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
імені В. М. КОРЕЦЬКОГО**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України
академік НАН України



Ю.С. Шемшученко

2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Актуальні проблеми екологічного права»

підготовки здобувачів вищої освіти
на третьому (освітньо-науковому) рівні
на здобуття ступеня: доктор філософії (PhD)
галузь знань: 08-Право
спеціальність: 081-Право

Розглянуто та затверджено
на засіданні Вченої ради Інституту
«29» 10 2020 року
протокол № 7

КИЇВ – 2020

Розробники:

Малишева Н.Р., завідувач відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України;

Олещенко В.І., старший науковий співробітник відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права, директор Науково-дослідного центру енергетичного, ядерного та природоресурсного права, кандидат географічних наук, доцент.

Затверджено на засіданні відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права «21» 10 2020 року, протокол № 5.

Завідувач відділу _____



Н. Р. Малишева

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну:

Повна офіційна назва наукової установи	Інститут держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України
Повна назва навчальної дисципліни	Актуальні проблеми екологічного права
Повна назва відповідального структурного підрозділу	Відділ проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права
Викладач	Малишева Н.Р., доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України
Рівень вищої освіти	НРК України – 8 рівень, FQ-EHEA – третій цикл, EQF-LLL – 8 рівень
Форма навчання	денна/заочна
Передумови для вивчення дисципліни	наявність освітнього ступеня магістр (ОКР-спеціаліст)
Рік та семестр вивчення навчальної дисципліни	Другий рік підготовки, 4 -ий семестр
Мова викладання, навчання, оцінювання	Українська
Місце навчальної дисципліни в освітньо-науковій програмі	Вибірковий компонент Освітньо-наукової програми, цикл – професійна підготовка, (ВК-9)
Обсяг навчальної дисципліни	1 кредит ЄКТС/30 год., включаючи: аудиторних занять 18 год.з них: лекції -14 год., семінарські заняття - 4 год. Самостійна робота - 12 год.
Форма поточного та підсумкового контролю	Підсумковий контроль – залік
Інструменти, обладнання та програмне забезпечення	Опорний конспект лекцій, електронні інформаційні системи законодавства та іншої правової інформації
Електронна адреса відділу/ номер телефону	nataliia_malysheva@ukr.net +380 44 278 80 46, +380 50 330 09 69

2. Мета навчальної дисципліни:

забезпечення інтеграції та систематизації на новому освітньо-науковому рівні раніше збутих аспірантами знань з екологічного права, поглибленого опанування ними фундаментальними засадами цієї комплексної галузі права, методологією та сучасними загальнонауковими та спеціальними методами наукових досліджень, що застосовуються у цій сфері, ознайомлення з найбільш важливими та актуальними проблемами теоретичного та прикладного характеру для використання додатково здобутих компетентностей, знань, вмінь в подальшій самостійній науковій, аналітично-консультативній, нормотворчій, викладацькій та іншій діяльності, при підготовці дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії з права.

3. Попередні вимоги для опанування навчальної дисципліни:

- 1) належне знання принципів, понятійно-категоріального апарату, практики застосування норм сучасного екологічного права, здобуті при вивченні курсу «Екологічне право» під час здобуття освіти на освітньо-кваліфікаційному рівні магістр чи спеціаліст;
- 2) знання базових положень теорії права, норм основних галузевих юридичних дисциплін, розуміння їх системного взаємозв'язку та місця екологічного права у вітчизняному та міжнародному екологічному праві;
- 3) володіння основними методами самостійного наукового дослідження у сфері права, аналізу джерел екологічного права, уміння збирати, обробляти та узагальнювати правовий матеріал, розуміння сутності норм екологічного права.

4. Анотація навчальної дисципліни:

Викладання цієї навчальної дисципліни для аспірантів спрямоване на забезпечення поглибленого розкриття системної сутності, комплексності сучасного екологічного права, його особливої ролі у забезпеченні сталого розвитку держави і суспільства, задоволенні потреб нинішнього та майбутніх поколінь у безпечному довкіллі, природних ресурсах, створенні належних умов життя людей, професійного опанування правовими механізмами вирішення цих завдань на національному та міжнародному рівнях. Відповідно сформовано структуру змістовних модулів, тематику лекцій та семінарів.

5. Завдання (навчальні цілі) дисципліни:

- 1) формування у аспірантів на новому освітньо-науковому рівні знань щодо основних принципів та системи норм сучасного вітчизняного та міжнародного екологічного права;
- 2) ознайомлення аспірантів з актуальними проблемами сучасного екологічного права, правозастосування, що потребують вирішення на основі результатів відповідних наукових досліджень;
- 3) формування у аспірантів розуміння взаємозв'язку норм екологічного та інших галузей права, навичок забезпечення їх сутнісного розуміння та системного застосування з урахуванням пріоритетності екологічних вимог, а також співвідношення дії загальних та спеціальних норм, особливостей застосування норм права у просторі та в часі.

6. Результати навчання за дисципліною:

Результати навчання за дисципліною визначаються на основі оцінки набутих аспірантами загальних та фахових компетентностей (ЗК та ФК), знань, вмінь, здатності до комунікації, автономності (самостійної діяльності), інноваційності, безперервного саморозвитку, самовдосконалення та відповідальності:

Код	Результат навчання (1 - знати; 2 - вміти; 3 - комунікація; 4 - автономність та відповідальність)	Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з навчальної дисципліни
1.1.	<u>Знати:</u> предмет, завдання та методологію сучасного екологічного права, його місце в системі права та вітчизняного законодавства	Лекція, семінар, самостійна робота	Відповіді на питання під час лекцій та семінарів, модульне та підсумкове тестування, контрольні роботи, залік	35 %
1.2.	<u>Знати:</u> історію формування основних принципів та норм сучасного екологічного права та екологічного законодавства	Лекція, семінар, самостійна робота	Відповіді на питання під час лекцій та семінарів, модульне та підсумкове тестування, контрольні роботи, залік	
1.3.	<u>Знати:</u> основні засоби правового регулювання екологічних суспільних відносин згідно з чинним законодавством та умови, механізми їх використання	Лекція, семінар, самостійна робота	Відповіді на питання під час лекцій та семінарів, модульне та підсумкове тестування, контрольні роботи, залік	
1.4.	<u>Знати:</u> основні проблеми сучасного вітчизняного та міжнародного екологічного права, перспективи їх розв'язання	Лекція, семінар, самостійна робота	Відповіді на питання під час лекцій та семінарів, модульне та підсумкове тестування, контрольні роботи, залік	
2.1.	<u>Вміти:</u> досліджувати та робити обґрунтовані висновки щодо змісту норм екологічного права, співвідношення їх між собою та з нормами інших галузей права, надавати вмотивовані рекомендації щодо належного застосування норм екологічного права, стосовно оцінки відповідності діянь вимогам екологічного законодавства	Лекція, семінар, самостійна робота	Відповіді на питання під час лекцій та семінарів, модульне та підсумкове тестування, контрольні роботи, залік	25 %
2.2.	<u>Вміти:</u> розробляти обґрунтовані та вмотивовані пропозиції щодо розроблення нових та внесення змін до чинних нормативно-правових актів	Лекція, семінар, самостійна робота	Відповіді на питання під час лекцій та семінарів, модульне та підсумкове тестування, контрольні роботи, залік	
2.3	<u>Вміти:</u> вільно користуватися сучасними інформаційними технологіями	Лекція, семінар, самостійна робота	Відповіді на питання під час лекцій та семінарів, модульне та підсумкове тестування, контрольні роботи, залік	
3.1	<u>Комунікація:</u> вільно володіти письмовою та усною державною мовою, коректно вживати відповідну правничу та іншу термінологію, компетентно висловлюватися з питань, що стосуються сфери екологічного права та екологічного законодавства	Лекція, семінар, самостійна робота	Відповіді на питання під час лекцій та семінарів, модульне та підсумкове тестування, контрольні роботи, залік	25 %

джерел, встановлювати їх інформаційну цінність шляхом порівняльного аналізу з іншими джерелами													
ПРН-13. Дотримуватися основних норм, прийнятих науковою спільнотою, з урахуванням міжнародного досвіду спілкування; здійснювати особистісний вибір у морально-ціннісних ситуаціях, що виникають у професійній сфері діяльності	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН-14. Володіти методами діагностики рівня компетентності (навченості, вихованості, ціннісної позиції) студентів; методами й методиками моніторингу якості знань студентів для аналізу освітнього процесу, його корекції та зміни	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН-15. Здатність до постійного самовдосконалення та саморозвитку.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

8. Форми оцінювання

Система оцінювання знань аспірантів з навчальної дисципліни включає поточний, модульний та підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекцій, семінарів. Модульний контроль проводиться з урахуванням даних поточного контролю за відповідний модуль і має на меті оцінку знань аспіранта після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля. Підсумковий контроль здійснюється за навчальною дисципліною у формі заліку.

На початку вивчення навчальної дисципліни аспіранта повідомляють про наявність робочої навчальної програми, про кількість змістових модулів, зміст, форми проведення контролю та критерії оцінювання знань. Оцінці підлягають: рівень знань, умінь і навичок аспіранта, продемонстрований у відповідях на питання, тестах, у виступах; активність при обговоренні питань під час лекцій та на семінарах; результати виконання контрольних завдань тощо (максимальний бал - 60).

Аспірант, щодо якого з поважних причин, підтверджених документально, не було можливості здійснювати поточний контроль, має право на проведення щодо нього контролю у двотижневий термін після повернення аспіранта до навчання. Аспіранту, який при цьому не набрав прохідного мінімуму балів, з дозволу викладача, надається можливість для повторної оцінки засвоєного ним пройденого матеріалу для отримання необхідної кількості балів з поточного контролю шляхом виконання спеціальної контрольної роботи чи тестового завдання підвищеної складності, за виконання яких аспірантом може бути набрано до 40 балів. У випадку проведення поточного контролю комісією складність тестових чи контрольних завдань може бути додатково підвищена і оцінюватися до 50 балів.

Аспірант не допускається до складання заліку, якщо кількість балів, одержаних за результатами поточного контролю є меншою 10 балів.

Підсумковий контроль у формі заліку з навчальної дисципліни (максимум 100 балів) визначається з урахуванням балів отриманих під час заліку (максимальний бал - 40) та балів, отриманих за результатами поточного контролю. У відомості обліку успішності з навчальної дисципліни проставляються зведені дані за 100-бальною шкалою, за національною шкалою («зараховано», «не зараховано») та за шкалою ЄКТС (А, В, С, D, E, FX, F).

Таблиця відповідності шкали оцінювання:

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Визначення
90 – 100	відмінно	A	Аспірант повністю оволодів програмою навчальної дисципліни, вільно оперує категоріальним апаратом; дає послідовні, чіткі і логічно побудовані відповіді на основні та додаткові питання; демонструє обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; аргументовано використовує їх, уміє застосовувати матеріал для винесення власних суджень
80 – 89	добре	B	Аспірант достатньо повно оволодів програмою навчальної дисципліни, проте у відповідях допускає несуттєві неточності; з незначними помилками демонструє розуміння основоположних теорій і фактів та вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними; вільно оперує понятійним апаратом з несуттєвими неточностями
65 – 79		C	Аспірант в цілому оволодів програмою навчальної дисципліни, проте при викладенні ним деяких питань (усно чи письмово) не вистачає достатньої глибини аргументації при оцінці наукових фактів, процесів, явищ, подій; оперує понятійним апаратом, допускаючи окремі неточності
55 – 64	задовільно	D	Аспірант не в повному обсязі оволодів програмою навчальної дисципліни; матеріал викладає без глибокого осмислення, аналізу, порівняння та узагальнення. Фрагментарно, поверхнево (без аргументації та обґрунтування) викладає матеріал при усних або письмових відповідях
50 – 54		E	Аспірант показує мінімально достатній рівень знань з дисципліни. У відповідях (усних чи письмових) допускає суттєві помилки та не може критично оцінити наукові факти, явища, події
35 – 49	незадовільно	FX	Аспірант не володіє програмою навчальної дисципліни; дає неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання
1 – 34	неприйнятно	F	Аспірант показує неприйнятний рівень володіння програмою навчальної дисципліни.

Залік вважається не зданими, якщо сумарна кількість балів з навчальної дисципліни не перевищує 49 балів.

9. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій, семінарів та самостійної роботи

№№	Назва теми	Кількість годин			
		Лекції	Семінари	Самостійна робота	Загальний обсяг годин
Змістовий модуль 1.					
Методологічні проблеми екологічного права					
1.1.	Екологічна політика України та проблеми правового забезпечення її реалізації	2		2	4
1.2.	Предмет та принципи екологічного права, його системні зв'язки з іншими галузями права	2			2
Змістовий модуль 2.					
Актуальні теоретичні та прикладні проблеми удосконалення основних інститутів екологічного права та екологічного законодавства в інтересах забезпечення сталого розвитку					
2.1.	Проблеми правового регулювання права власності на природні ресурси та забезпечення їх раціонального використання	2		2	4
2.2.	Проблеми правового забезпечення екологічної безпеки та захисту екологічних прав громадян	2	2	2	6
2.3.	Економіко-правові механізми регулювання використання природних ресурсів та збереження довкілля, проблеми їх реалізації та перспективи удосконалення в умовах утвердження ринкових механізмів господарювання	2		2	4
2.4.	Правові проблеми забезпечення збереження особливо цінних в екологічному відношенні територій та об'єктів	2		2	4
2.5.	Проблеми систематизації та забезпечення подальшого удосконалення екологічного законодавства в умовах розвитку міжнародного співробітництва, реалізації політики євроінтеграції та децентралізації влади	2	2	2	6
Всього		14	4	12	30

ПЛАН ЛЕКЦІЙ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
МОДУЛЬ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Тема 1.1. Екологічна політика України, правове забезпечення її реалізації.
Принципи екологічного права

Лекція (2 год.).

1. Екологічна політика: поняття, мета, цілі, завдання та тенденції розвитку.

2. Екологічна політика як фактор забезпечення сталого розвитку України та як частина державної правової політики та державної політики в цілому.

3. Система основних понять та принципів екологічного права України, їх співвідношення та взаємодія.

4. Загальноправові принципи.

5. Галузеві принципи.

6. Основний зміст та особливості дії принципів екологічного права на сучасному етапі розвитку України.

Завдання для самостійної роботи (2 год.).

1. Провести порівняльний аналіз принципів, викладених у деклараціях Стокгольмської (1972) конференції з навколишнього середовища та Конференції з навколишнього середовища та розвитку (Ріо-де Жанейро, 1992).

2. Визначити якою мірою зазначені міжнародні принципи закріплено у національному екологічному законодавстві і реалізуються на практиці.

Тема 1.2. Предмет екологічного права та його системні зв'язки з іншими галузями права

Лекція (2 год.).

1. Екологічні відносини: поняття, види, особливості.

2. Джерела екологічного права.

3. Механізми забезпечення єдності екологічного права та критерії його відмежування від інших галузей права. Внутрішня структура екологічного права.

4. Системні зв'язки екологічного права з іншими галузями права.

5. Проблеми відповідальності за порушення вимог екологічного законодавства.

Контрольні запитання до змістового модуля 1.

1. Якими нормативно-правовими актами визначено основні засади сучасної екологічної політики в Україні.
2. Суб'єкти формування та реалізації державної екологічної політики, теоретико-методологічні засади розподілу їх повноважень та формування механізмів їх взаємодії.
3. Які основні тенденції розвитку екологічної політики в Україні – основні етапи та їх особливості.
4. Роль Конституції України у формуванні сучасної екологічної політики України.
5. Які основні цілі сучасної екологічної політики України, їх структура.
6. Правова сутність єдності завдань щодо охорони природи, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки.
7. Зміст Концепції сталого розвитку та шляхи її реалізації.
8. Які положення екологічної політики в Україні інтегровані до загальнонаціональної внутрішньої та зовнішньої політики.
9. Екологічна складова державної політики у сфері національної безпеки і оборони України.
10. Роль міжнародних факторів у формуванні екологічної політики України.
11. Основні положення Стокгольмської декларації з навколишнього середовища (1972).
12. Основні положення Декларації Ріо з навколишнього середовища і розвитку (1992)
13. Зміст Цілей тисячоліття та їх вплив на формування сучасної екологічної політики України.
14. Основні правові інструменти реалізації державної екологічної політики.
15. Джерела принципів сучасного екологічного права України.
16. Основні сучасні тенденції дії принципів екологічного права.
17. Внутрішня структура екологічного права.
18. Джерела екологічного права України.

19. Співвідношення понять «навколишнє середовище», «навколишнє природне середовище», «довкілля» - їх правовий зміст, підстави диференціації та можливої інтеграції.
20. Роль загальноправових принципів у формуванні сучасного екологічного права.
21. Розкрити сутність загальнонаукових принципів екологічного права.
22. Розкрити сутність спеціальних галузевих принципів екологічного права.
23. Сфери взаємодії екологічного та конституційного права.
24. Сфери взаємодії екологічного та фінансового права та модифікація цих сфер в часі.
25. Основні сфери взаємодії екологічного права з цивільним та господарським правом.
26. Основні сфери взаємодії екологічного та адміністративного права, особливості сучасних тенденцій цієї взаємодії.
27. Місце законів та підзаконних актів в системі джерел екологічного права України – розмежування та взаємозв'язок їх сфер регулювання.
28. Місце відомчих нормативно-правових актів в системі джерел екологічного права.
29. Міжнародні договори в системі джерел екологічного права.
30. Місце і роль судових рішень в системі регулювання екологічних відносин.

Зразок завдання модульної контрольної роботи

1. Роль права у формуванні та реалізації екологічної політики.
2. Основні ознаки загальнонаукових та галузевих принципів екологічного права та прояви їх взаємодії.

МОДУЛЬ 2. АКТУАЛЬНІ ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОСНОВНИХ ІНСТИТУТІВ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Тема 2.1. Проблеми правового регулювання права власності на природні ресурси, використання природних ресурсів

Лекція (2 год.).

1. Право власності на природні ресурси: поняття, зміст, історія розвитку, суб'єкти та об'єкти, форми власності на природні ресурси.
2. Підстави виникнення та припинення права приватної, комунальної та державної власності. Реалізація права власності на природні ресурси. Права і обов'язки власника, підстави припинення права власності на природні ресурси. Захист та охорона прав власності на природні ресурси.
3. Право природокористування: поняття, зміст, принципи, види, підстави виникнення та припинення. Право загального та спеціального природокористування. Особливості земле-, водо-, лісо-, надрокористування, користування об'єктами тваринного і рослинного світу. Права та обов'язки користувачів природними ресурсами.
4. Природні ресурси загальнодержавного і місцевого значення. Постійне і тимчасове природокористування. Первинне і вторинне природокористування.

Завдання для самостійної роботи (2 год.).

1. Провести порівняння особливостей земле-, водо-, лісо-, надро-користування, користування об'єктами тваринного і рослинного світу, за результатами якого скласти відповідну порівняльну таблицю.

Тема 2.2. Проблеми правового забезпечення екологічної безпеки та захисту екологічних прав громадян, доступу до екологічної інформації

Лекція (2 год.).

1. Природа права екологічної безпеки, її ознаки, правові засади забезпечення в Україні, нормативи екологічної безпеки, правові механізми її забезпечення.
2. Види діяльності та об'єкти, що складають підвищену екологічну небезпеку.
3. Правове забезпечення екологічної безпеки при поводженні з відходами, небезпечними хімічними речовинами.
4. Ядерна та радіаційна (радіоекологічна), біологічна та генетична безпека.

5. Особливості правового забезпечення екологічної безпеки в діяльності Збройних Сил України, санітарного та епідеміологічного благополуччя населення.

6. Правове регулювання у разі виникнення надзвичайних екологічних ситуацій, поняття, режим, порядок оголошення зони надзвичайної екологічної ситуації.

7. Режим територій та правовий статус осіб, що постраждали від Чорнобильської катастрофи.

8. Екологічні права громадян, їх види, правове регулювання. Адміністративний та судовий захист екологічних прав.

9. Екологічна інформація: зміст, джерела, доступ. Захист права на доступ до екологічної інформації.

Семінарське заняття (2 год).

1. Проаналізувати структуру сучасної екологічної інформації в Україні її джерела та правове регулювання функціонування такої інформації.

2. Проаналізувати вітчизняні нормативи екологічної безпеки та провести їх порівняння з аналогічними нормативами Європейського Союзу та окремих держав.

Завдання для самостійної роботи (2 год).

1. Провести аналіз 3 судових справ, предметом яких був захист екологічних прав громадян, оцінити обґрунтованість та правомірність ухвалених рішень.

Тема 2.3. Економіко-правові механізми регулювання використання природних ресурсів та збереження довкілля

Лекція (2 год).

1. Поняття, елементи та роль економіко-правового механізму природокористування і охорони навколишнього середовища, історія його становлення в Україні.

2. Система економічного стимулювання та фінансування заходів з охорони довкілля, вимоги бюджетного, податкового законодавства. Платність спеціального використання природних ресурсів і забруднення довкілля, розміщення відходів.

3. Екологічні та природоресурсні податки та збори.

4. Екологічне страхування.

5. Поєднання державного регулювання та ринкових механізмів в організації та здійсненні природокористування. Роль публічно-приватного партнерства. Перспективи розвитку економіко-правового механізму природокористування і охорони навколишнього середовища.

Завдання для самостійної роботи (2 год).

1. Проаналізувати нормативи плати за використання природних ресурсів в Україні для різних потреб та надати власну експертну оцінку обґрунтованості їх розмірів та співвідношення.

Тема 2.4. Правові проблеми забезпечення збереження особливо цінних в екологічному відношенні територій та об'єктів

Лекція (2 год).

1. Система природних територій та об'єктів, що особливо охороняються.

2. Поняття «природно-заповідний фонд України», класифікація його територій та об'єктів, їх правовий режим. Природоохоронні території. Природні об'єкти, що мають особливу наукову цінність.

3. «Червона книга України», «Зелена книга України». Території та об'єкти, що особливо охороняються як такі, що мають міжнародне значення.

4. Поняття «екомережа», основні її складові, принципи та порядок формування, співвідношення з міжнародними такими мережами.

Завдання для самостійної роботи (2 год).

1. Дослідити яким чином відповідно до законодавства визначається режим території природного заповідника та національного природного парку.

Тема 2.5. Проблеми систематизації та забезпечення подальшого удосконалення екологічного законодавства в умовах розвитку міжнародного співробітництва та євроінтеграції

Лекція (2 год.).

1. Структура та обсяг сучасного екологічного законодавства, проблеми забезпечення його системного розвитку та правозастосування.
2. Систематизація екологічного законодавства.
3. Джерела міжнародного права навколишнього середовища. Принципи міжнародно-правового регулювання охорони довкілля, використання природних ресурсів.
4. Спеціальні міжнародні організації, їх статус, основні завдання, засади діяльності.
5. Становлення та розвиток європейської еколого-правової політики. Структура та основні положення законодавства Європейського Союзу про охорону навколишнього природного середовища.
6. 7-ма Програма ЄС до 2020 року щодо навколишнього середовища.
7. Завдання та механізми адаптації законодавства України про охорону навколишнього природного середовища до законодавства Європейського Союзу в контексті підписання Угоди про асоціацію.

Семінарське заняття (2 год.).

1. Аналіз найважливіших актів сучасного законодавства ЄС з охорони довкілля, що входять до Acquis Communautaire, на предмет шляхів адаптації до них законодавства України.

Завдання для самостійної роботи (2 год.).

1. Проаналізувати структуру наявних варіантів проекту Екологічного кодексу України та підготувати пропозиції щодо її удосконалення.

Контрольні запитання до змістового модуля 2.

1. Поняття та зміст права власності на природні ресурси.
2. Підстави виникнення та припинення права власності на природні ресурси.
3. Принципи права природокористування та їх зміст.
4. Механізми забезпечення суспільних інтересів при реалізації права власності на природні ресурси, що перебувають у різних її формах.
5. Суть права власності Українського народу на природні ресурси та перспективи удосконалення цього конституційного інституту.
6. Причини та правові забезпечення особливостей реалізації права власності та щодо користування різними природними ресурсами.
7. Особливості поєднання регулювання відносин щодо використання земельних та інших природних ресурсів.
8. Основні ознаки загального та спеціального використання природних ресурсів, їх відмінності.
9. Ознаки та підстави набуття права на первинне та вторинне природокористування.
10. Сутність екологічної безпеки та основні правові механізми її забезпечення.
11. Нормативи екологічної безпеки – їх суть та порядок встановлення.
12. Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій.
13. Нині діючі в Україні екологічні та природоресурсні податки та збори.
14. Сутність сучасної системи правового регулювання фінансування заходів з охорони довкілля в Україні.
15. Правова сутність системи територій, що особливо охороняються.
16. Правовий режим екомережі, її склад та перспективи удосконалення правового регулювання.
17. Природно-заповідний фонд України як особливий об'єкт охорони та використання.
18. Правове регулювання порядку визначення режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

19. Червона книга України та співвідношення режиму видів тваринного і рослинного світу, занесених до неї та міжнародних списків видів, що особливо охороняються.
20. Моніторинг довкілля, правове регулювання його здійснення в Україні.
21. Екологічні права людини та правові механізми їх забезпечення та захисту.
22. Правове забезпечення участі громадськості у вирішенні питань охорони довкілля – принципи, механізми.
23. Принципи та можливі форми систематизації екологічного законодавства України.
24. Основні міжнародні договори України з питань збереження довкілля, їх можливі класифікації.
25. Типи актів Європейського Союзу з питань збереження довкілля, їх відмінності.
26. Акти Європейського Союзу, що входять до екологічного блоку *Acquis Communautaire*.
27. Основні положення 7-ої Екологічної програми Європейського Союзу до 2020 року.
28. Механізми адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу.
29. Основні екологічні положення Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом.
30. Спеціальні міжнародні організації з питань довкілля.

ЗРАЗКИ ЗАВДАНЬ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Принципи екологічної політики України та правове забезпечення її формування та реалізації.
2. Предмет, метод, система екологічного права, його місце в системі права.
3. Принципи та методи екологічного права.
4. Система джерел екологічного права.
5. Конституційні засади екологічного права.
6. Загальна класифікація та характеристика екологічних прав громадян.
7. Поняття та зміст права власності на природні ресурси, форми власності на природні ресурси.
8. Сутність конституційного права власності Українського народу на природні ресурси.
9. Поняття права природокористування, принципи та види природокористування.
10. Сутність та цілі державного регулювання в сфері охорони навколишнього природного середовища та його суб'єкти.
11. Основні функції державного регулювання в сфері охорони навколишнього природного середовища та правове забезпечення їх виконання.
12. Співвідношення правового змісту та процедур здійснення екологічної експертизи, екологічного аудиту та оцінки впливу на навколишнє середовище.
13. Правова сутність державних кадастрів природних ресурсів, їх види та порядок ведення.
14. Правове регулювання здійснення державного моніторингу довкілля.
15. Правове регулювання здійснення екологічного контролю, його види.
16. Поняття та правові механізми забезпечення екологічної безпеки.
17. Особливості правового регулювання видів діяльності та визначення об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку.
18. Правове забезпечення інформування населення про стан навколишнього середовища та стан здоров'я населення.
19. Поняття, елементи і роль економіко-правового механізму природокористування і охорони навколишнього середовища.
20. Система екологічних податків та зборів, правове регулювання їх сплати.
21. Правове регулювання фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища.
22. Поняття та види юридичної відповідальності за екологічні правопорушення.
23. Система територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні, правовий зміст понять «природно-заповідний фонд» та «екологічна мережа».
24. Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій, порядок їх оголошення.

25. Участь України в діяльності міжнародних організацій з питань охорони навколишнього природного середовища.
26. Міжнародні договірні відносини України в галузі охорони навколишнього природного середовища, класифікація відповідних міжнародних договорів.
27. Основні принципи екологічного права Європейського Союзу та основні етапи його формування.
28. Акти Європейського Союзу, що входять до екологічного блоку *Acquis Communautaire*.
29. Механізми адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу.
30. Основні положення Угоди про асоціацію щодо співробітництва у сфері збереження довкілля.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Андрейцев В.І. Екологічне право і законодавство України: проблеми реалізації державної екологічної політики : монограф. / В.І.Андрейцев. – Д. : Національний гірничий університет, 2011. – 373 с.
2. Анісімова Г.В. Теоретична засади розвитку екологічного законодавства в контексті природно-правової доктрини : монографія / Г.В. Анасімова. – Харків : Право, 2019. – 672 с.
3. Гвоздик П.О. Джерела екологічного права України : монографія / відп. ред. Н.Р.Малишева. – К. : Алерта, 2012. – 304 с.
4. Гетьман А.П. Доктрина екологічного права та законодавства України : монографія / А.П. Гетьман. – Харків : ТОВ «Оберіг», 2019. – 336 с.
5. Децентралізація влади в Україні та розвиток екологічних і природоресурсних правовідносин : монографія / Н.Р. Малишева, П.Ф. Кулинич, В.І. Олещенко та ін. ; відп. ред. Н.Р. Малишева. – Харків : Право, 2019. – 304 с.
6. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник/ За загальною ред. Ю.С.Шемшученка. – К.: ТОВ Видавництво «Юридична думка», 2008. – 720 с.
7. Екологічне право України / За ред. А.П. Гетьмана. – Х. : Право, 2013. – 432 с.
8. Екологічне право України: підручн. для студ. вищих навч. закладів / за ред. Каракаша І.І. – Одеса : «Фенікс», 2012. – 788 с.
9. Екологічні та природоресурсні податки і збори : Науково-практичний коментар / відповідальний редактор Н.Р. Малишева. – К. : Алерта, 2011. – 358 с.
10. Євстігнєєв А. С. Екологічна безпека спеціального природокористування в Україні в контексті сталого розвитку: теоретико-правові аспекти : монографія / А.С. Євстігнєєв. – Київ : МПБП «Гордон», 2018. – 494 [2] с.
11. Задорожній О.В., Медведєва М.О. Міжнародне право навколишнього середовища. – К., Видавничий дім «Проміні», 2010. – 510 с.
12. Каракаш І.І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси в Україні : монографія / І.І.Каракаш. – Одеса : Юридична література. 2017. 2017. – 438 с.
13. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії і практики : монографія / Н. Р. Кобецька. – Івано-Франківськ : Прикарпат. Нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. – 271 с.
14. Комарницький В.М. Право спеціального природокористування : монограф. / В.М. Комарницький ; відп. ред. Н.Р. Малишева ; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. – 424 с.
15. Краснова М.В. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. – 439 с.

16. Лозо В.И. Правовые основы экологической стратегии Европейского Союза. X. – 2008. – 368 с.
17. Малишева Н.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» / Н.Р. Малишева, М.І. Єрофєєв, - Харків : Право, 2017. – 416 с.
18. Правова доктрина України : у 5 т. X., : Право, 2013. Т.4. : Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права / Ю.С. Шемшученко, А.П. Гетьман, В.І. Андрейцев та ін. ; за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – 848 с.
19. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку : монографія / А.П.Гетьман, А.К. Соколова, Г.В. Анісімова та ін. ; за ред. А.П. Гетьмана. - X., «Право», 2014. – 784 с.
20. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. - X. : Право, 2008. Т.4 : Методологічні засади розвитку екологічного, земельного, аграрного та господарського права / за ред. Ю.С. Шемшученка. – 480 с.
21. Правові форми екологічного контролю: Навчальний посібник / Краснової М.В., Позняк Е.В., Коваленко Т.П. та ін. (за ред. Краснової М.В.). – К. : Алерта, 2012. – 760 с.
22. Пріоритети екологічної політики Верховної Ради України на наступні п'ять років. Матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України 27 листопада 2019 року. Видавництво Верховної Ради України (парламентське видавництво). «Парламентські слухання», № 3, 2019, Київ, - 368 с.
23. Проблеми права екологічної безпеки : навч. посіб. / М.В.Краснова, Г.І.Балюк, А.Г.Бобкова [та інш.] ; під. заг. ред. М.В. Краснової та Р.С. Кіріна, відп. ред. В.І. Андрейцев; М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т, Нац. гірн. ун-т. – Дніпро : НГУ, 2016. – 575 с.
24. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 14: Екологічне право / редкол. Ю.С.Шемшученко (голова), А.П.Гетьман (заст. голови) та ін. –Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : вид. «Право», 2018. – 776 с.;
25. Юридична енциклопедія. В 6-ти томах. К., Вид. «Українська енциклопедія» ім.М.П.Бажана, 1998-2004.

Додаткові:

1. Актуальні проблеми екологічного права України: забезпечення екологічної безпеки: монографія / Балюк Г.І. та ін.; за заг. ред. доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента НАПрН України Г.І.Балюк; Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Чернівці: Кондратьєв А.В., 2020, 456 с.
2. Боголюбов С.А. Экологическое право. – М., 2008. – 400 с.
3. Бредіхіна В.Лі. Конституційні засади права громадян на безпечне навколишнє природне середовище / За ред. проф. М. В. Шульги: Монографія. – Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2008. – 168 с.
4. Высторобец Е.А. Экологическое право. Мотивации в международном сотрудничестве. М. «Наука», 2006. – 383 с.
5. Виленская Э.В., Дидоренко Э.А., Розовский Б.Г. Правовая охрана человека в окружающей среде: Монография. – Луганск: РИО ЛИВД, 1999;
6. Вільям Волес, Гелен Волес. Творення політики в Європейському Союзі. К., Основи, 2004.
7. Гетьман А.П., Лозо В.И. Правовые проблемы экологической политики Европейского Союза и Украины. X., «Право», 2014.
8. Голиченков А.К. Экологическое право России. Словарь юридических терминов. – М., 2008.

9. Головкін О.В. Організаційно-правові засади державного контролю і нагляду в галузі охорони довкілля в Україні: монографія, Головкін О.В. – Кам'янець-Подільський: ПП «Видавництво «Оіюм», 2011. – 424 с.
10. Дубовик О.Л., Кремер Л., Люббе-Вольф Г. Экологическое право. – М.: Эксмо, 2005. – 768 с.
11. Земля у рівновазі. Екологія і людський дух / Гор Альберт, переклад з англійської: ВГО «Україна. Порядок денний на ХХІ століття» та Інститут сталого розвитку. – К. : Інтелсфера, 2001. – 404 с.
12. Йоахим Радкау. Природа и власть. Всемирная история окружающей среды. Изд. дом Высшей школы экономики, М., 2014.
13. Краснова Ю.А. Правове регулювання екологічної безпеки в Україні. – К., «Правова єдність», 2013.
14. Крассов О.И. Экологическое право. – М., Норма, 2008. – 672 с.
15. Легеза Ю.О. Публічне управління у сфері використання природних ресурсів: адміністративно-правові засади: монографія / Ю.О.Легеза. – Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 432 с.
16. Мальшева Н.Р. Гармонизация экологического законодательства в Европе / Ответственный редактор Шемшученко Ю.С. - К., 1996. – 234 с.
17. Малишева Н.Р. Актуальні проблеми розвитку екологічного права та перспективи їх розв'язання. - Правова держава. Щорічник наукових праць. Випуск 25-й. До 65-річчя Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України 1949-2014. – К., 2014. – С. 167-181.
18. Малишева Н. Р. Конституціоналізація екологічного законодавства // Теорія і практика конституціоналізації галузевого законодавства України: монографія. – К., Юридична думка, 2013. – С. 121-147.
19. Малишева Н.Р. Конституційне регулювання екологічних відносин в Україні: історія, сучасність та перспективи. - Екологічне право України. – 2014. - № 1.
20. Малишева Н.Р., Олещенко В.І. Наукові засади систематизації екологічного законодавства України. - Правова держава. Щорічник наукових праць. Випуск 26-й. – К., 2015.
21. Малишева Н.Р. Розвиток екологічного права України: 20 років потому. - Правова держава. Щорічник наукових праць. Випуск 22. – К., 2011. – С. 69-76.
22. Мальшева Н.Р. Экологическое право ХХІ века: тенденции развития ввысь // Международно-правовое и национальное регулирование экологической сферы общества. Сборник статей. Научное издание. – Москва, Институт законодательства и сравнительного правоведения. - 2011. – С. 78-99.
23. Мунтян В.Л. Правовая охрана природы УРСР. Киев, Вища школа, 1982, - 232 с.
24. Патlachuk О.В. Природоохоронні доктрини в системі джерел права : монографія / Інститут законодавства Верховної Ради України. – Одеса : Фенікс, 2018. – 148 с.
25. Пітер Кньонфель, Корін Ларю, Фредерік Варон, Наталія Малишева. Аналіз і пілотаж публічної політики. К., «Алерта», 2010. – 424 с.
26. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : монографія [А.П. Гетьман, М.В.Шульга, А.М.Статівка та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. – Х. : Право, 2012. – 448 с.
27. Природоресурсове право України : навч. Посід. /за ред. Каракаша І.І. та Харитонової Т.Є. – Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – Одеса, Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 566 с.
28. Розовский Б.Г. Правовое регулирование рационального природопользования. – Киев: Наукова думка, 1986;

29. Современные проблемы теории экологического права: монография / под общ. ред. докт. юридич. наук, проф. А.П. Анисимова. – М.: Юрлитинформ, 2019. – 512 с.
30. Судовий захист екологічних прав громадян. Малишева Н.Р., Краснова М.В., Шевчук П.І. та ін. – К., 2001. – 178 с.
31. Шемшученко Ю.С. Организационно-правовые вопросы охраны окружающей среды в СССР. – Киев: Наукова думка, 1976. – 232 с.
32. Шоха Т.П. Правові аспекти екологічного страхування в Україні : монографія / Т.П. Шоха. К. : Алерта, 2019. 236 с.
33. Экологические положения Конституций. М.-Уфа, 2012. – 386 с.
34. Environmental Governance Sourcebook. UNDP, 2003.
35. International Environmental Law and Policy. David Hunter, James Salzman, Durwood Zaelke. New York, Foundation Press. 1998.
36. Our Common Future. The World Commission on Environment and Development. Oxford University Press, 1987.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Президент України - <http://www.president.gov.ua/>
2. Верховна Рада України - <http://portal.rada.gov.ua/>
3. Кабінет Міністрів України - <http://www.kmu.gov.ua/>
4. Мінприроди України - <http://www.menr.gov.ua/>
5. МЗС України - <http://mfa.gov.ua/ua>
6. Державна служба статистики України - <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Держаний реєстр судових рішень - <http://www.reyestr.court.gov.ua/>
8. ООН - <http://www.unsceb.org/directory>
9. ЄЕК ООН - <http://www.unece.org/info/ece-homepage.html>
10. Рада Європи - <http://www.coe.int/en/web/portal/home>
11. ЄС - https://europa.eu/european-union/index_en
12. Європейське агентство з навколишнього середовища - <http://www.eea.europa.eu/>
13. Міжнародний союз за збереження природи - <https://www.iucn.org/>